

שירותים ובסיסים - או חטיבות לוחמות?

מאת פרופ. קפיטן סירל פולס

של אנשי צבא סדירים הוא המכשול הכספי — ושלוב בו מכשול דומה, והוא האפשרויות המצומצמות של השיכון — ומעוטו של כוח-העבודה שיספק שיכון זה (והכונה כאן, בראש וראשונה, לסיפוק דירות לבעלי משפחות). אלו הן הבעיות העומדות בפני שנים מסודות כוח-האדם המהווים את כוחות היבשה שלנו: החייל "סדיר", ששירותו הוא משלוח ידו, והמתנדב המיליציוני. אולם רבים מאוד הסבורים כי אין אנו מפקימים את מלוא התועלת האפשרית מהיסוד השלישי של כוח-האדם הצבאי שלנו, — מן המשרתים בשירות-חובה.

כאן, שוב, מתיצב הגורם הכספי. חלק גדול של כלי-הרכב הצבאי — וחוששני של שיר-ציוד — נמצא במצב לקוי מאוד; והיות הצבא נאלץ "להסתדר" במידה רבה במה שכבר נמצא בידיו, הרי שהוא גם נמצא נאלץ לפתח מערכת-סדנאות גדולה מאוד בשביל תיקוניו של הציוד — ובמקרים רבים, אפשר לומר, ממש בשביל בנייתו מחדש. באותו זמן עצמו, על מנת לחזק את הבסיס המנחלתי של הצבא (ושל אפשרויות הרחבתו והפעלתו בשעת הצורך) הוקמו מספר גדול של מחסנים לעתודות-ציוד ושל מה שהייתי מכנה בשם יחידות "לוחמות-למחצה". מפתיע הוא אחוזם של המתגייסי-

סים הנשלחים אל תוך מוסדות וגופים אלה: ובאם — שעה שמשך השירות בן י"ח החדשים יכנס לתקפו — לא יבוא בדבר שינוי יסודי הרי אחוז זה, במקרה הטוב ביותר, לא ירד גם אז. ודאי שאנשים צעירים אלה אינם הופכים שם לחיילים-לוחמים; ואדרבא, רבים הטוענים, כי הנטיה היא לכך שיהפכו עובדים ובעלי-מלאכה בלבד באותם המחסנים, בתי-מלאכה ויחידות-העורף אשר לתוכם הגם מופקדים. הן כמשתתף והן כמסתכל מקרוב, יודע אני שאפשר להגיע לידי אסון בשל חולשת הצד המנחלתי, אולם עם זאת איני יכול להשתחרר מן הרושם כי נכנס בנו יתרון על המידה ה"דבוק" של תפישה זו, וכי צפויה לנו הסכנה שניצור צבא אשר לא יהיה כמעט אלא "מחנה-בסיס" ענקי. ואלו טעם קיומו היחיד של "מחנה-בסיס" הוא לסייע לקיים צבא-שדה לחם.

הישנו לנו צבא לחם זה?

הצבא הבריטי נתון בשעה הנוכחית במצב הבלתי נוח הכרוך במעבר משיטת מבנה שהיתה מורשת מימי המלחמה לשיטה אשר נועדה לתקופת "שלום בלתי מובטח". אורך השירות למגויסי החובה שבצבא יקבע מעתה ל-18 חודש¹, ומשישי-לים השנתון הראשון של מגויסי החובה האלה את תקופת שירותם הנ"ל, יתחיל "הצבא הטריריטוריאלי" להיות מוגנה של מתנדבים — מזה, ושל אנשים ששירותם בו נגזר עליהם כחובה — מזה. מקרים כי היסוד המתנדב שבתוכו יתמלא בעתיד, מדי פעם, ע"י מגויסי-החובה לשעבר, לאחר תום תקופת שירותם הן בצבא הסדיר והן בצבא הטרירטוריאלי — אולם אלה הם עדין בחינת דברים "לימי המשיח": כי הרי לא יגיעו לכך אלא כעבור 7-8 שנים. בגלל ההצלחה המוגבלת בלבד בחיול המתנדבים בין לשירות "כחיילי-מקצוע" לצבא הסדיר, ובין "כחיילי-מיליציה מתנדבים" בתוך הצבא הטרירטוריאלי, נמצא כי הצבא הסדיר נושא לעת עתה בעול מופרז, — וביחוד לגבי תפקידי האימון וההדרכה הנופלים עליו². ואלו הצבא הטרירטוריאלי ספק אם אפשר עדין לומר עליו כלל כי אמנם קיים הגו, אלא בתורת סגל קטן, בלתי מאוזן בהרכבו. המכשול העיקרי לחיולם

(1) לעומת אורך השירות בפועל, בן שנתים, אשר קיים מאז תום המלחמה — ואורך השירות של 12 חודש, אשר עליו החלט עקרונית בשנה העברה, אולם — בשל ההכרח בממדי צבא גדולים יותר ובתקופת אימונים מספקת, שתניח אפשרות של שימוש בסירון שאומן לפרק זמן מסוים של שירות בפועל, בארץ המטרופולין ומעבר לים — הוארך עתה והועמד על שנה וחצי.

(2) בעבר היה "הצבא הטרירטוריאלי" בבריטניה מעין צבא מיליציוני מקביל לצבא-הקבע, והיה מורכב כולו חיילים וקצינים מתנדבים, שהיו מתכנסים למספר פרשות-אימון במחנה-קיץ מדי שנה (בעזרת מדריכים סדירים), לשירות-מלא הוא היו נקראות יחידותיהם וחטיבותיהם רק עם פשת-חירום. לפי החוק החדש יתמלא צבא-עתודה מיליציוני זה גם מכל "בוגרי" שירות-החובה, בן י"ח הירחים, ויהו בו בעתיד בדרך הטבע את היסוד המאומן היטב העיקרי (וישירו בו, כחובה, 6 שנים), ונוסף על שירות-חובה זה יוסיף להתקיים בו גם יסוד-ההתנדבות.

(3) כי הריבוי היחסי של "מגויסי-חובה" לעומת "כחיילי-מקצוע" המשרתים תקופת שנים מביא לידי ריבויים של הזקוקים לאימון, ולידי מעוטם של המוכשרים להקנותו.

נובע רק מדרכי הגשמה מוטעים או נעדרי דמיון. האמת היא, כי טרם התחלנו לקיים את שיטת המבנה הזאת בשלמותה — בהיות וצבא-הע-תודה הטריטוריאלי, טרם התחיל פועל ומתקיים למעשה. למולנו אף בתקופת-מעבר זו עוד עומד מאחורי גבנו רזרב של האנשים המאומנים. יתכן מאוד כי במשך הזמן יהיה ביכולתנו ליצור גם צבא-סדיר, של חיילים שמקצועם בכך, שיהיה הר-בה יותר גדול מאשר עתה. אולם גם אז ישאר יסוד מה להערתו של מר שינוול, מיניסטר המלח-מה, כי לו אפילו היינו מצליחים — ע"י שכר, שיכון, ותנאי שירות כלליים משופרים הרבה יו-תר — ליצור צבא בן 250.000 של חיילי מקצוע מתנדבים, במשך חדשים אחדים — בכל זאת טרם היה לנו אז חיל מספיק למלוי כל המשימות המוט-לות עלינו. עדין היינו מוסיפים להיות זקוקים לשירותם של מגוייסי-החובה באזורי שירות בגר-מניה, אשר לשם היה ביכולתנו לשלחם במסגרת תנאי השירות של עדי-כה, והדבר יוסף להיות



יתכן מאוד, כי יש מקום לחשש שכבר התחלנו לרדת מן הפסים. אולם משוכנע הנני כי אין דבר זה תוצאה של פגם אורגני בשיטת מבנה-הצבא שאנו מתכוונים לה; ומתקבל על הדעת כי הוא

... בסקירתו בפרלמנט של א. אלכסנדר, מיניסטר ההגנה, הוגדרו שלושת היסודות של בעיית ההגנה: "הבניה-מחדש ארוכת הנשימה; נכונות לפעולה בכל מצב-חירום פתאומי; ונשיאה במשימות השוטפות שעל פני כדור-הארץ" ... פרט לראדאר ולמטוסי-דחף, ברור היה מתוך סקירתו כי ציודם מחדש של השירותים-הלוחמים ע"י כלי-רכב וכלי-זין מהחדשים ביותר יהיה מעט ביותר...

... כמה נואמים בויכוח על ההגנה בפרלמנט אמרו כי נראה להם שמר אלכסנדר אינו דואג יותר לנכונות פעולה של חיל-הצבא במקרה של מצב חירום פתאומי. נראה היה, כי הוא דואג יותר לצדדיה, "ארוכות-הנשימה" של הבעיה, עתודות כוח-האדם, פוטנציאל-המלחמה בשטח המחקר, הפיתוח והייצור של ציוד. נואמים אחדים הדגישו לעומת זה את החשיבות של היעילות קצרת-הטווח...

... מר סטנלי (מיניסטר המושבות והמלחמה לשעבר) דיבר על השמועות השונות על כך שחיל-הצבא לא יוכל להקים אפילו שתי דיביויות, ועל זה שמצב ההגנה האנטימטוסית גורם לדאגות מרובות. ואלו הבריגדיר הד טען שמצבת הנוכחי של ההגנה האנטימטוסית היה מסמר את שערות חברי הפרלמנט לו ידעוהו...

... מד מקמילן (אף הוא מיניסטר שמרני לשעבר) אמר: המסקנה מהויכוח על תכנית ההגנה היא, מעל לכל, כי באם יקרה ותבוא מלחמה יהיו המהירות וכוח ההלם, בין של כלי נשק "מסורתיים" או של חדשים ויוצאי-דופן, דבר שבהכרח, כדי להשיג תוצאה מהירה ומכרעת"...

... ראש הממשלה התאונן על הקשיים שעה שבאים לאון בין התכניות לטווח-ארוך לבין היעילות המידית; הוא אמר כי אי אפשר לנו לקיים דיביויות בארץ המטרופולין שעה שהצבא כה מפורז מעבר לימים.

... לורד וינטרטון, כרגיל, היה גלוי לב ביותר; "תכליתו של חיל-צבא, כל שיראה הדבר למשונה, הוא ללחום". לדעתו, בין קורפוס צבא לשלושה — היא היא העצמה הנדרשת כי תעמוד הכן. אם לא נתרום תרומה זאת הרי "ההגנה הצבאית המערב-אירופאית תהיה כמותה כפארסה"...

... השאלה ללא-תשובה אשר הדאיגה את רוב חברי הפרלמנט היתה כיצד יוכל חיל-הצבא לספק דיביויות המוכשרות למבצעים, שתהיינה במצב נכונות מתקבל על הדעת? כי השיטה הנוכחית מאמנת-אנשים — אך אינה מאמנת גופי-צבא. — — —

מתוך הסקירה: "חיל הצבא הבריטי בפרלמנט" ע"י בריג. א. לו, ב, רבעון הצבא הבריטי, אפריל 1949.

הכרחי גם משיצומצם השירות עד כדי 18 חודש. אולם באומרי זאת — אין כוונתי לומר כי מצב הדברים הנוכחי הגו משביע רצון.

לאחר שציטטתי פעם את דבריו של מר שינוול מתוך הסכמה — אצטטהו שנית, אלא שהפעם אתלוק עליו. לא מזמן ענה למבקריו, כי הרי יש ביכולתם לחשב את מספר הדיביזיות — או הדי-ביזיות-בכות, — אשר למדינה זו ע"י כך כי ימנו את מספרי אנשי הצבא אשר לה. בכל הכבוד עלי להעיר כי אין זה כלל כך, כי אמת-המידה ליחס המספרי שבין גייסות דיביזיוניים ואלה שנועדו לשירות מחוץ לדיביזיות — היא עצמה משתנה ובמציאות אף הנה, לעתים קרובות, שרירותית למדי. הנוסחה בה הייתי נוהג להשתמש היתה מעין זאת: חלק את מספרם הכולל של אנשי הצבא לשנים — ולאחר זאת, חלק את ה"מנה" שקיבלת במספר אנשי הצבא אשר מונה, בערך, דיביזיה. לו היינו מפעילים נוסחא זאת לגבי הצבא הבריטי, בשנה העברה, הרי צריך היה למנות 10 דיביזיות. אך ודאי שלא היו בו 10 דיביזיות או שווה לערכם בגייסות-לוחמים. ובקשר לזה רצוני להעיר כי סבור הנני שאנו נוהגים בתפישה "תכו-סנית" מדי לגבי מידת יכולתם של מגויסי-החובה. לא הפקנו מהם את הניתן, אפילו כשתקופת שירותם היתה למעלה משנתים. בודאי שאיננו מתלה-בים כלל לקראת המשימה של הפקת מכסימום

האפשרויות מאתם, משיקוצץ זמן שירותם ל-18 חודש. אני צמתי בכל יבול-בעד. תקופת שירות של 18 חודש — בניגוד לשירות השנה שנתקבל בשעתו על דעת הממשלה — אולם זה מתוך אמונתי כי מספר האנשים אשר יספיקו להיות חיילים המאומנים אימון מעולה, — לפחות לתקופת ששת הדשי השירות האחרונים של שנת-רוחם — יספיק עד כדי אפשרות להגדיל הגדלה של ממש את מספר היחידות והחטיבות הלוחמות.

בשאלה זאת קשורים עניינים טכניים ומקצועיים כה רבים, עד אשר לא הייתי מעז לבטא דעה מפור-שת על נושא זה אלמלא ידעתי כי מספר ניכר של קצינים-גבוהים, אשר הצד המעשי שבענין מוכר להם היכרות גמורה, סבורים כמוני כי איננו מנצ-לים את ההזדמנויות ליצור חיל לוחם גדול יותר, ומאומן אימון טוב יותר — הזדמנויות הנתונות בשיטת המבנה הקיימת, ובתומר האדם והציוד המ-צויים. בדרך כלל, האימון-הבסיסי שלנו הוא בסדר, וההדרכה בבתי-הספר השונים שלנו הנה מצויינת. ואם נכשלים אנו לגבי השגת מלוא התוצאה האפ-שרית, הרי זה באשר התעודה שאנו מציבים לעצ-מנו איננה מכוונת לרמה גבוהה למדי. ושוב עלינו לחזור ולשנן לעצמנו — שמא נתעלם מאמת ברו-רה מאליה זאת — כי משימתו הראשונה של החייל היא לדעת כיצד ללחום; וכי המקום הראשון בש-בילו הוא יחידה אשר נועדה להיות יחידה לוחמת.

- הרורב המאומן שלנו, זו מורשת-המלחמה, הגו גורם רב ערך לכוחנו הצעיר עתה; אולם לא זמן רב יוסיף עוד להיות רב ערך כל-כך — ויש לדאוג להחלפתו. הפתרון, המתבטא בכך כי לאחר תקופת חובה של שירות-מלא, קצרה יחסית, יעברו כל צעירי-האומה דרך צבא עתודה טריטוריאלי — נראה לי כטוב.
- הכרח הוא כי משהפכו מגויסי-החובה של אתמול להיות רזרביסטים, יעסקו מדי שנה בתוספת אימונים להשתלמות. בלעדי כך יאבדו עד מהרה את ערכם.
- בשל מיעוטם של כוחות-היבשה תהיינה גדולות ביותר הדרישות והמשימות אשר תוטלנה בראשיתה של מלחמה, על חיל-האוויר המלכותי.
- סכנה גדולה חדשה, באם תפרוץ מלחמה, היא מהירות מסעה המוגדל של הצוללות אף בהיותה שקועה במים, דבר העלול להטיל מהפכה בכל הטקטיקה של כוחות הלוחים והמגן בשיירות. טיפוסים ישנים של ספינות-לוחים הריהם, ברובם הגדול, כדברים שנתישנו ויש להחליפם בקצב מהיר יותר. סירל פולם, 1949

- „הריני חושב שהצרכים הכלכליים במדינה הם אשר צריכים להתאים את עצמם לצרכי ההגנה ולא צרכי ההגנה הם שצריכים להתאים עצמם לתיים הכלכליים. אין להתאים את אש-הדליקה לסולם-ההצלה. אלא יש להתאים את סולם-ההצלה לאש, — או שלא תהיה כל הצלה ממנה.”
 - „הריני מטיל ספק האם מן החכמה הוא לתכנן אי-פעם צבא או כוחות מזויינים מתוך הנחה שלא יודקו להם במשך תקופה ארוכה בעתיד.”
- אוליבר ליטלטון, בפרלמנט הבריטי, ספטמבר 1948